

Dönem : 1

Toplantı : 2 CUMHURİYET SENATOSU S. Sayısı: 65 e | nci ek

Cumhuriyet Senatosu İçtüzük teklifi ve Cumhuriyet Senatosu İçtüzük Komisyonu raporu (2/15)

Cumhuriyet Senatosu Anayasa Komisyonu Başkanlığına

2 . 1 . 1963 tarih ve 1658/2109 sayılı yazınıza :

Anayasanın 85 nci maddesiyle ilgili yukarıda tarih ve sayısı belirtilen yazınız Hukuk Fakültesi 1 No. 11 Esas Teşkilât Kürsüsü Profesörü Dr. Tarık Zafer Tunaya ile Doç. Dr. Selçuk Özgelik tarafından incelenmiş, bu hususta hazırlanan rapor ilişikte takdim kılınmıştır.

Keyfiyeti arz eder, saygılarımı sunarım.

Istanbul Üniversitesi
Rektör V. A.

Anayasanın 85 nci maddesiyle ilgili rapordur

Siyasi parti gruplarının hukukî mahiyeti :

1. Parlâmentolar içinde çeşitli siyasi gruplaşmalar olabilir. Bunlardan bir kısmı, karma mahiyetlidir. Ayrıca partilerin milletvekilleri, çeşitli amaçlarla, gruplar kurabilirler. Bunlar siyasi gruplardır. Fakat siyasi parti grupları değildirler. Parlâmentolar içinde, siyasi parti grupları, kısaca parti grupları denen gruplar da vardır ki, bunlar munhasıran aynı siyasi partiye mensup milletvekilleri tarafından kurulur. Özellikle disiplinli partilerin, milletvekilleri üzerindeki etkisini, davranış beraberliğini, kısaca baskısını sağlarlar. Parti grupları, parlâmento çalışmalarına intibak ettirilmiş siyasi partilerdir. Bir yönden parlâmentonun esaslı unsurudurlar, bir yönden de siyasi partinin organıdır. Böylelikle memleket içinde teşkilâtlanmış, seçime bir programla katılmış, kamu oyunun bir parçası olan siyasi partinin görüş ve davranışlarının tereümanı olurlar. Parti programı dışına çıkılmasını sağlarken, parlâmento içi kurallara uymak zorundadırlar.

2. Siyasi parti gruplarının fonksiyonları genel olarak şu şekilde özetlenebilir :

a) Parlâmento çalışmalarına katılma bakımından parti gruplarına önemli haklar tanınmıştır. Komisyonlara aday gösterilmesi, Başkanlık Divanının kurulması, Meclis Gündeminin düzenlenmesi, müzakere usulleri alanlarında, parti grupları münferit milletvekillerinden fazla bir yetkiye sahiptir.

b) Yasama çalışmalarına katılma bakımından, meselâ kanun tekliflerinin hazırlanmasında bu gruplar «bir lâboratuvar vazifesi» görürler. Bu arada, kanunların Anayasaya uygunluğunu kontrol alanında, Anayasa Mahkemesine başvurma hakları da kendilerine tanınabilir.

c) Nihayet, parti grupları parlâmento içinde Hükümeti denetleme bakımından önemli rol oynarlar.

3. Parti gruplarının fonksiyonları ve kuruluşları Anayasa ve Meclis İçtüzükleriyle, mümkün olduğu takdirde, siyasi partilerle ilgili bir kanunla düzenlenebilir. Fakat bu, Batı demokrasilerinde hayli güç ve geç gerçekleşmiştir. Uzun bir süre çok partili liberal devlet, parti gruplarını ve diğer siyasal grupları fiilî birer teşekkül olarak görmüş ve hukukan görmemezlikten gelmiştir.

XX neyi yüzyılın ilk yarısına doğru grupları hukukî bir statüye bağlamak yoluna gidilmiştir.

4. Bu açıklamadan anlaşılabilceği gibi, bir parlâmentoda çeşitli siyasi grupların kurulup kurulmayacağı uzun tartışmaların konusu olmuştur. Şu kadar varki, siyasi parti grupları bir mee-

lisin tabii unsurlarıdır; ve munhasıran aynı siyasi partili milletvekilleri tarafından kurulurlar. Bu bakımdan, parti grupları geçici organlardır. Her seçim döneminde sayıları değişebileceği gibi tamamen silinebilir de.

Durumun memleketimiz bakımından incelenmesi :

Meselenin gelişmesi :

5. Anayasa Hukukumuz ve geleneklerimiz bakımından, duruma Anayasa ve «sessiz bir Anayasa» olan Meclis Dahili Nizamnamesi açılarından bakmak gerekir.

6. Siyasi gelişmelerimiz içinde, parti gruplarının tarihçesi 1908 yılına kadar çıkarılabilir. 2 neı meşrutiyet parlamentosunda, parti grubu, siyasi parti (Fırka) anlamında idi. Meselâ İttihat ve Terakki Cemiyeti, Meclisi Mebusan içinde fırka sayılıyordu. Meclis dışındaki teşkilât ile Âmmeme faatine hadim bir cemiyet olduğu Şûrayı Devlet kararı ile tesbit edilmişti. Bu karışıklık Meşrutiyetin siyasal hayatı boyunca giderilememiştir.

7. T. B. M. M. Hükümeti döneminde (1920 - 1923) Meclis içinde gruplaşmalar olmuştur. Fakat bunlar birer parti grubu değil, Müdafaai Hukukçu teşekküller sayılmıştır.

8. Cumhuriyet rejiminde, tek ve çok parti sistemleri içinde parti grupları T. B. M. M. nde gayet önemli bir role sahip kılınmışlardır. 2 Mayıs 1927 tarihli Dahili Nizamname, grupları ancak 1947 tarihli tadilatı ile, hukukan tanınmış ve onları Meclisin esaslı unsurları haline getirmiştir. Bu tarihe kadar, tek parti devrelerinde parti grubu meclisin bütün yetkilerini fiilen kullanabilecek kadar kudretli bir organ olmuştur.

9. Halen yürürlükte olan T. B. M. M. Dahili Nizamnamesi, 22, 23 ve 85 neı maddeleriyle siyasi parti gruplarını meclisin esas unsurları olarak tanımış ve fonksiyonlarını düzenlemiştir. 22 neı maddeye göre, siyasi parti grubu, yalnız aynı partiye mensup mebuslardan teşekkül eder. 23 neı maddeye göre, komisyona aday gösterme işi, parti gruplarıncaya yapılır. 85 neı maddeye göre de söz istemede, parti grubu adına yapılacak beyanlar, sıraya bağlı değildir. Dahili Nizamnamenin bu hükümleri, siyasi inış çıkışların tesiriyle, çeşitli değişimlere konu olmuşlardır.

Meselenin Anayasa Plânına çıkışı :

10. Yeni Anayasa çalışmaları içinde, mesele siyasal hayatımızın önemli olaylarından biri sayılmış ve Batı demokrasilerindeki cereyana uyularak parti grupları Anayasa müessesesi yapılma yoluna gidilmiştir.

11. Anayasanın hazırlık çalışmaları içinde mesele önce İstanbul tasarısında ele alınmıştır. İstanbul Anayasa Komisyonu ön tasarısının 87 neı maddesi, parti gruplarının niteliğini belirterek 1 neı fıkrasında «Yasama meclislerinin iktidârlarına göre kurulan parti Meclis grupları yasama meclislerinin organıdır.» hükmünü sevk etmiştir. Bunu izliyen 2 neı fıkradan çıkarılabilecek sonuç Meclis gruplarının muhakkak bir siyasi partinin Meclis olacağıdır. Bunun yanında 80 neı madde siyasi parti gruplarının kuruluş yetki ve çalışmalarını düzenlemektedir.

12. Siyasal Bilgiler Fakültesi İdari İlimler Enstitüsünün hazırladığı Anayasa ön tasarısının 50 neı maddesinde parti gruplarının fonksiyonlarına temasla yetinilmiştir.

13. Kurucu Meclis çalışmaları içinde Anayasa Komisyonunun tasarısı 84 neı maddesinin 2 neı fıkrasında «Siyasi gruplar» dan söz edilmektedir. Bu hükmün Temsilciler Meclisindeki müzakeresinde ortaya çıkan belli başlı meseleler şunlar olmuştur : Siyasi gruplar partilerle irtibatı olarak mı düşünülmüştür? Veya başka bir deyimle partilerin dışında ayrıca siyasi grupların ve mistakillerin siyasi grup meydana getirebilme imkân'arı var mıdır? Yine buna ilişkin olarak az üyeli partiler bir araya gelerek gruplar kurabilirler mi? Bu meseleler Temsilciler Meclisinde tartışma konusu olmuştur.

Komisyon sözcüsünün düşüncesine göre bağımsız milletvekilleri bir araya gelerek bir siyasi grup teşkil edebileceklerdir. Bundan anlaşılan da partilerin dışında ayrıca siyasi grupların teşkil edilebileceğidir. (Tem. Mec. Tut. Dergisi, 48 neı Birleşim, 19 . 4 . 1961, S. 460.)

14. Buna karşılık Turhan Feyzioğlu'nun Temsilciler Meclisinde, bu maddenin konuşulması sırasındaki kanaatine göre «84 neü maddedeki siyasi gruptan kastedilen siyasi partilerin gruplarıdır ve bugünkü Anayasamızda ve İktüzüğümüzde alışılmış tâbiri ile siyasi partilerin Meclis gruplarının düşünülmesi lâzımdır.

Bundan sonra Turhan Feyzioğlu'nun yaptığı teklif, yani maddedeki «siyasi gruplar» tabirinin «siyasi partiler Meclis grupları» tarzında değiştirilmesi teklifi müzakereler neticesinde kabul edilmiştir. (aynı dergi S. : 462)

15. Temsilciler Meclisinde bu maddenin görüşülmesinden çıkarılan sonuca göre Anayasamızın 85 neı maddesinin 2 neı fıkrasındaki siyasi parti gruplarından açık olarak kastedilen siyasi partilerin Meclis gruplarıdır. Şu halde 1961 Anayasasına göre, meclisler içinde, Meclisin unsuru olarak, munhasıran siyasi parti grupları kurulabilir.

Cumhuriyet Senatosundaki durum :

16. Cumhuriyet Senatosunda, partili senatörler yanında, bir partiye mensubolmayan veya bağımsız olan şu üç kategori senatör de vardır: a) Tabii senatörler (Anayasanın 70 neı maddesi gereğince eski Cumhurbaşkanıyla eski Millî Birlik Komitesi üyeleri. Bugün için eski Cumhurbaşkanı bu kategoriye dâhil değildir.); b) Cumhurbaşkanı kontenjanına dâhil 15 üye (bunların en az onu bağımsızlar arasından tâyin edilir. Madde 70); c) Bağımsız olarak seçimle gelmiş olan senatörler. (Bu senatörler bir parti listesinde veya müstakillen seçimi kazanmış senatörlerdir.)

17. Sözü edilen kategorilere dâhil senatörler arasında şu ayırımlara varmak mümkündür. Bir ayırım, seçimle gelip gelmediklerine göre yapılabilir. Tabii senatörlerle, Cumhurbaşkanı kontenjanı içindeki senatörler seçimle gelmemişlerdir ve bu grup içindeki Tabii senatörlerin bu sıfatlarını kaydı hayat şartı ile muhafaza edecekleri Anayasaca kabul edilmiştir.

18. Diğer bir ayırım da bağımsız kalma veya bir partiye dâhil olup olmama esasına göre yapılabilir. Bu takdirde yukarda tesbit edilmiş olan (Bk. No. : 16) partili senatörler dışında kalan senatörlerin bir siyasi parti grubu yahut grupları kurmalarına Anayasa kesin olarak imkân vermemektedir. Bu arada kaydı hayat şartı ile Tabii Senatörlük niteliğini Anayasa o kadar kesin tutmuştur ki, Tabii senatörlerin bir siyasi partiye girmeleri halinde tabiilik vasıfları 70 neı madde uyarınca, partiye girişlerinden sonraki ilk Cumhuriyet Senatosu üyeliği seçimi tarihinde sona ermektedir. Nitekim bunun bir örneği Emekli General Sıtkı Ulay tarafından verilmiştir.

19. Anayasa gerekçesi ve müzakerelerinden açık olarak ortaya çıkan sonuç, Parlâmentoda siyasi parti gruplarından başka, parti gruplarına tanınan haklardan ve imtiyazlardan istifade edebilecek durumda siyasi grupların kurulamayacağıdır. Bu kesin sonucun ışığı altında, Tabii senatörlerin parti grubu halinde teşkilatlanamayacakları bedihidir. Kaldı ki, sözü edilen senatörler bir parti grubunun organik niteliğine de sahip değildirler, geçici değillerdir. Kaydı hayat şartı ile istisnai bir statüye sahibolmalarına karşılık, parti grubu kurmaları nazara alınmamıştır. Cumhuriyet Senatosu içinde partileşmeleri, bir parti olarak ortaya çıkmaları ancak Tabii Senatörlük niteliğini kaybetmeleri ile mümkündür. Şu halde kaydı hayat şartı ile Tabii Senatörlük siyasi parti üyesi olmakla ve parti grubu kurmakla kesin olarak bağdaşmaz. Grup halinde bulunmaları vakıasına gelince, bu mümkündür. Fakat, böyle bir grup bir siyasi parti grubu değildir, siyasi parti grubuna tanınan haklardan ve yetkilerden faydalanamaz.

20 Genel seçimle gelmiş olan bağımsız senatörler için de durum aynıdır.

Esas Teşkilât Hukuku Profesörü
Dr. Tarık Zafer Tunaya

Esas Teşkilât Hukuku Doçenti
Dr. A. Selçuk Özcelik

T. C.
Ankara Üniversitesi
Yazı İşleri Müdürlüğü
Sayı : 41 - 2

4 . 6 . 1963

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

İlgi: İçtüzük Komisyonu Başkanlığının 2 . 1 . 1963 tarih ve 1657/2110 sayılı yazısı.
Anayasanın 85 nci maddesi hakkında Üniversitemiz Hukuk Fakültesinden alınan 23 . 5 . 1963 tarih ve 2370 sayılı yazı ve ekinin birer örneği ilişik olarak sunulmuştur.
Saygılarımla arz ederim.

Ord. Prof. Suat Kemal Yetkin
Rektör

M Ü T A L Â A

Hakkında mütalâa verilmesi istenen meseleyi aydınlatmak için, 85 nci maddeyi bütünü içerisinde göz önünde tutmak lâzımdır.

Devlet temel organlarının işleyişi hakkındaki esaslar her Anayasada belirtilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası da yasama organını meydana getiren Meclislerin faaliyetleri hakkında hüküm sevk etmek lüzumunu duymuştur. 85 nci madde, bu lüzumun ifadesidir. Anayasa koyucusu, bu madde içinde üç ayrı hususu hükme bağlamıştır :

1. Parlömanter faaliyet kurallarının ne yolda tesbit edileceği;
2. Bu kuralların tesbiti sırasında siyasi parti gruplarına verilecek ehemmiyet ölçüsünün ne olacağı;
3. Meclislerin kolluk işlerinin nasıl sağlanacağı.

85 nci maddenin ikinci fıkrası, siyasi partilerce meydana getirilen gruplardan gayri parlömanter faaliyet teşekkülü ortaya çıkmasını yasaklayan bir hüküm değildir.

Zira,

Yasak hükmü, her şeyden önce, açık ve kesin olur. Yorum yolu ile yasak kurulamaz. Aslolan bir hakkın varlığıdır.

85 nci maddenin yorumlanmasındaki gelişmenin sebebi, iki ayrı mefhumun karıştırılmakta oluşudur. Siyasi parti grubu ile Parlâmento grubu mefhumları, yekdiğerinden ayrı teşekküllere delâlet eder. Yasama organını terkibeden Meclislerden biri içerisinde veya ikisi arasında müsterek geçici ve daimî gruplaşmalar meydana gelmesi mümkündür. Bu gruplara katılacak olanlar çeşitli siyasi partilere mensup olabilecekleri gibi, hiçbir siyasi partiye bağlı da bulunmayabilirler. Grup teşkil edemeyecek durumda olan siyasi parti mensupları veya bunlarla bağımsızlar, bir araya gelmek suretiyle, Parlâmento grupları adı altında faaliyetlere iştirak edebilirler. Parlâmento hayatının isterleri, bu çeşit teşekkülleri zaruri kılar. Bunlara mâni olmak, parlömanter faaliyetleri kösteklemek olacağından, Anayasanın böyle bir sonucu arzulamış olacağı düşünülemez. Aksini düşünmek, Anayasanın Parlâmento faaliyetlerini sadece siyasi partilerin tekeline vermek gayesini taşıdığını ifade etmek olur.

Anayasanın siyasi parti gruplarına inhisarî mahiyette bâzı yetkiler vermesi ve meselâ Anayasa Mahkemesi nezdinde iptal talebi hakkını tanımış olması keyfiyeti, siyasi parti grupları dışında grup teşkil olunamayacağı mânasına gelmez. Bahis konusu hükümler, siyasi parti grupları dışındaki grupların, daha doğrusu Parlâmento gruplarının, olsa olsa bu yetkilere sahibolamayacakları mânasına gelebilir. Kaldı ki, Anayasanın 149 ncu maddesi hükmü, siyasi parti gruplarına olduğu kadar, belli ölçüyü doldurmaları kaydıyla - bir siyasi partiye mensup bulunsunlar veya bulunmasınlar - diğer Parlâmento üyelerine de iptal talebinde bulunma hakkını tanımıştır.

Anayasa Komisyonu tasarısında, bu fıkra ile benzerlerinde kullanılan «siyasi grup» deyiminin Temsileiler Meclisince «siyasi parti grupları» şeklinde değiştirilmiş olması ve bu hususta cereyan eden görüşmeler, Anayasa vâzının, bu değiştirme ile Meclis faaliyetlerini siyasi parti gruplarının tekeline vermek istediğine delâlet eden bir nitelik taşımamaktadır. Bu konudaki görüşmelerde, Meclis faaliyetlerinin siyasi parti grupları mensuplarına hasredilmesi lüzumunu ifade eden bir fikir ileri sürülmüş değildir. Üstelik bir hukukî metnin, hele Anayasamız gibi halkoyu ile tekemmül etmiş bulunan bir metnin yorumlanmasında, Parlâmento görüşmelerinin ancak sınırlı bir değer taşıyabileceği muhakkaktır.

Diğer taraftan, Parlâmento üyesi, milletin temsileisidir. Bu sıfatı ile, her türlü Parlâmento faaliyetine katılmak yetkisini haizdir. Siyasi parti gruplarına mensup bulunmayan Meclisler üyelerinin grup teşekkülleri kurmalarını Anayasanın menetmiş olduğunu söylemek, onları yasama görevlerini ifadan alıkoymak sunucunu doğurur. Gerçekten 85 ne maddenin ikinci fıkrası hükmü bu yolda bir yasak koymaktadır, deseeek olursa (Meclislerin bütün faaliyetleri), sadece siyasi parti gruplarınca ifa edilmek gerekecektir. Millî temsil yetkisini Anayasadan almakta olan bir kimseye bu yetkinin gerektirdiği faaliyetleri menetmek ise, Anayasa iradesini zıdına tefsir teşkil eder. Anayasamızın, on üyelik bir siyasi parti grupuna temsil olunma teminatı sağlarken, faraza otuz üyelik bir bağımsızlar grupunu temsil imkânından yoksun bırakmış bulunduğunu kabule imkân yoktur. Bu esası koyduktan sonra, üyenin millî temsil görevini yerine getirmemesi neticesini doğuracak bir mekanizma veya sistem düşünülmüş olması, mantıkla kabili izah olamaz. Esasen bu husus, Başkanlık Divanının terekküp tarzı hakkında, fakültemizce, Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu Başkanlığına daha önce sunulmuş bulunan raporda da belirtilmiştir.

85 ne maddenin ikinci fıkrası ile konulan esas, İçtüzük tanziminde siyasi parti gruplarının âdilâne muamele görmesini temine mâtuftur. Diğer bir ifade ile bu hüküm, siyasi partilere, Meclis faaliyetlerine kuvvetleri ölçüsünde katılma teminatı sağlamaktadır. Filhakika, nispi temsil esasının kabul edilmiş olması, siyasi partilerin belirli orantı ölçüsünde Parlâmento faaliyetlerinde rol almasını gerektirir. Kaldı ki, aynı esas siyasi partilere mensup bulunmayan Parlâmento üyelerinin de gruplaşmasını gerektirecek mahiyettedir. Siyasi parti grupları dışında kalan Parlâmento üyeleri hakkında ayrıca hüküm konulmamış olması, bunların gruplar meydana getiremeyecekleri anlamına gelmez. Bu yolda bir anlayış, temel hürriyetlerden olan bir araya gelme hakkının da özüne dokunmak demek olur.

Bu sebeplerden ötürü :

Anayasanın 85 ne maddesinin ikinci fıkrası hükmünün, siyasi parti gruplarına mensup bulunmayan temsileilerin grup teşkil etmelerine engel bir hüküm taşımakta olduğu yolunda yorumlanmasının caiz olamayacağı mütalâasında bulunduğumuzu bildiririz.

Doçent Dr.
Münci Kapanı

Profesör Dr.
İlhan Arsel

Profesör Dr.
Bülent Nuri Esen

T. C.

Ankara Üniversitesi

Siyasal Bilgiler Fakültesi

Dekanlığı

Sayı : 00428

26 . 4 . 1963

Türkiye Büyük Millet Meclisi Cumhuriyet Senatosu Sayın Başkanlığına

Anayasanın 85 nci maddesi hakkındaki mütalâamızı muhtevî rapordan iki nüshayı sunuyoruz. Bu rapor İdari İlimler Enstitüsü Öğretim üyelerinin kendi aralarında yaptıkları bir istişare sonucu hazırlanmıştır.

En derin saygılarımla arz ederim.

Dekan

Prof. Dr. A. Suat Bilge

MECLİS GRUPLARI HAKKINDA RAPOR

Anayasamıza göre Meclis gruplarının birtakım Anayasa yetkileriyle tehhiz edildiğine şüphe yoktur. Gerçekten, örneğin 149 neu madde bunlara iptal dâvası açabilme yetkisini vermiştir. Yine 89 neu maddede B. M. M. üyelerinin konuşma hakkını aşan bir imkâna sahiptirler. 109 neu maddeye göre de Geçici Bakanlar Kurulunda temsil olunurlar.

Bütün bunlar göstermektedir ki, gruplar birer Devlet organıdır ve kamu hukuku yetkileri ile mücehhezdirler. Böyle olunca da gerek kuruluşları, gerekse yetkilerini kullanışları da Anayasanın saik çerçevesi dâhilinde kalmak lâzımgelir. Gerçekten Anayasanın 4 ncü maddesinin son cümlesine göre «hiçbir kimse veya organ, kaynağını Anayasadan almıyan bir Devlet yetkisi kullanamaz».

Kanaatimize Büyük Millet Meclisindeki bağımsızların grup teşkil edip edemiyceklerini bu ışık altında incelemek gerekmektedir. Eğer Anayasa bağımsızların - her hangi bir siyasi parti ile ilişkisi olmadan - grup teşkil etmelerini öngörmemişse böyle bir imkânın her hangi bir şekilde açılmıyacağı, aksi halde 4 ncü maddenin son cümlesine aykırı bir duruma düşüleceği aşîkârdır.

Bu mülâhazalardan hareketle 85 nei maddede sözü edilen «siyasi parti grupları» kavramının hudutlarını tesbit edebiliriz.

1. Anayasanın lâfzı :

Madde metninde açık ve kesin olarak «siyasi parti grupları» dendiğine göre, siyasi parti olmadan grup olımyacağı söylemek mümkündür. Fakat böyel bir meselede kelimenin dar çerçevesine sîkışmanın doğru olmadığı da ileri sürülebilir.

Ne var ki, diğer maddelerde de (örneğin 84, 89, 94) devamlı olarak aynı deyim kullanılmış olması, siyasi parti grubu deyimıyla gerçekten ancak siyasi partilerin kastedildiğini ortaya koymaktadır.

Kaldı ki, Anayasanın 149 neu maddesi grupların iptal dâvası açma yetkisinden bahsederken bunu daha da sarîh olarak söylemiş bulunmaktadır. Fîlhakika bu maddede dâva açma hakkı Mecliste temsil edilen siyasi partilere ve onların Meclis gruplarına tanınmıştır. Farzîmuhal bağımsızlar bir grup teşkil edebilseler dahi bu grubun Anayasa Mahkemesine müracaat yetkisi bulunmıyacaktır. Binaenaleyh Mecliste yetkileri birbirinden farklı iki çeşit grup belirmiş olacaktır.

Anayasa bütün maddelerinde siyasi partilerin gruplarını öngördüğü içindir ki, 149 neu madde de partilerden ve onların Meclis gruplarından bahsetmiştir.

2. Hazırlık çalışmaları :

Anayasanın açık ibarelerinden anlaşılan bu anlamı, Anayasanın Temsilciler Meclisinde görüşülmesi de teyid etmektedir. Gerçekten Anayasa Komisyonu maddeyi siyasi partiler dışında kalanların da grup teşkil edebileceği şekilde hazırlamış ve komisyon sözcüsü de bunu bilhassa belirtmiştir. Fakat tutanaklardan da anlaşılabileceği üzere Prof. Feyzioğlu'nun verdiği bir taktirle bu imkân kapatılmış ve maddeye siyasi partiler ithal edilmiştir.

Temsilciler Meclisi görüşmelerinde şüpheli bulunan tek mesele bağımsızların bir siyasi parti grubuna iltihak edip edemeyecekleri meselesidir. Feyzioğlu'nun taktirinin buna taallük eden kısmı reddedilmiştir. Mamafih kanaatimizce bu iltihak meselesi daha ziyade siyasi partileri ve onların tüzüklerini ilgilendiren bir meseledir. Kimlerin ve ne ölçüde parti ve grubu ile alakası bulunduğunu parti tüzükleri halledecektir.

3. Mukayeseli hukuk :

Batı demokrasilerinde Meclis gruplarının zaruri olarak parti çerçevesinde kalmadığı malûmdur. Bunun fayda ve mahzurları konumuzun dışındadır. Mühim olan mukayeseli hukuktan Anayasamızın sarıh hükümleri karşısında istifade etmenin mümkün bulunmadığıdır. Filhakika bağımsızlara grup olma hakkının veriliş verilmemesi bir lege frenda meselesidir. Bunun lehinde veya aleyhinde olunabilir. 85 ne maddedeki grup deyiminin şümülü ise bir lex lato meselesidir.

4. Siyasi parti kavramı :

Grupların ancak siyasi partiler tarafından kurulabileceği kanaatimizce, muhakkak ise de, siyasi parti deyiminin şümülü ayrıca düşünmeye değer bir meseledir.

Bir siyasi partiyi bir siyasi dernekten ayıran hukukî nitelikler nelerdir? Seçim bir unsur mudur? Bu hususların Siyasi Partiler Kanununda tesbit edileceği muhakkaktır. Mecliste grup olabilme yetkisi de bu varlıkları tanımaktadır.

Mamafih bugünkü müspet hukukumuzca parti adı verilebilmesi için, Cemiyetler Kanununa göre teşekkül etmiş bir hükmi şahsiyete ihtiyaç vardır.

Bu münasebetle şunu da belirtelim ki, Cumhuriyet Senatosunda bulunan Tabii üyeler ve Cumhurbaşkanınca seçilen üyeler ayrı topluluklar teşkil etmezler. Menşelerine bakarak bunları birer topluluk saymak mümkün değildir. Ne sıfatla Parlâmentoda bulunurlarsa bulunsunlar ayrıca bir mensubyetleri bulunmadığı müddetçe herbiri tamamen bağımsız durumdadırlar. Böyle olduğu içindir ki, her hangi bir gruba iltihak etmeleri mümkündür. Zaten Cumhurbaşkanınca seçilenler arasında partililer de vardır.

Yukarda mâruz sebeplerle bağımsız üyelerin kendi aralarında Anayasanın anladığı mânada grup kuramayacakları kanaatindeyiz. Tabiatıyla bu kanaat, bağımsızların Meclisteki çalışmalarını kolaylaştırıcı idari kolaylıklar gösterilmesini asla önleyici değildir. Kendilerine salon tahsisi, sekreter verilmesi, hattâ törenlerde temsil ettirilmeleri mümkündür. Hattâ Parlâmento koşulları bakımından zaruridir. Fakat müstakiller veya Cumhurbaşkanı kontenjanı üyeleri yahut tabii senatörler grubu sıfatıyla Anayasanın gruplara tanıdığı yetkileri kullanmaları mümkün görünmemektedir.

Özetle söylemek gerekirse, Meclislerimizdeki siyasi parti mensupları ve grupları dışında kalan parlömanterlerin Anayasa teminatı ve hakları içinde ve binaenaleyh siyasi parti gruplarına eşit bir statü dâhilinde teşkilâtlanmaları mümkün değilse de, bunların Meclis içi çalışmalarda müessiriyetlerini ve faaliyetlerini rasyonalize bir faaliyet ve müessiriyet imkânına kavuşturacak şekilde teşkilâtlanması imkânsız görünmemektedir. Meclis kendilerine sekreterler verilmesi, salon tahsisi, hattâ Meclisin protokoller temsillerinde, bu sıfatla kendilerine kontenjan ve yer ayrılması mümkündür. Anayasada sarıh olarak yasaklamadığı ve bertaraf etmediği noktalarda parlömanter çalışmaları ihtiyaçların empoze ettiği şekilde bir düzene bağlamak prensibinden yararlanmak mümkündür. Binaenaleyh bağımsızları (siyasi parti grubu) statüsü dışında bir idari teşkilâtlanmadan alıkoymak yolu kapalı değildir.

Cumhuriyet Senatosu İçtüzük Komisyonu raporu

Cumhuriyet Senatosu

İçtüzük Komisyonu

Esas No: 2/15

Karar No: 2

28 . 8 . 1963

Yüksek Başkanlığa

Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğünü hazırlamakla görevli komisyonumuz, 25 Haziran 1963 tarihinden itibaren yapmış olduğu 11 Birleşimi mütaakıp 22 Ağustos 1963 tarihinde çalışmalarını bitirmiştir.

Komisyonumuz, yapmış olduğu bu sürekli çalışmalarda İçtüzük teklifinin Genel Kurul müzakereleri sırasında komisyona iade olunan maddelerini bu müzakerelerin ışığı altında yeniden kaleme almıştır. İçtüzük teklifinin Genel Kurul müzakereleri sırasında Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından İçtüzüğe dâhil edilmesi için teklif olunan takrirleri de komisyonumuzca, tetkik ve mütalâa edilerek ya aynen veya yeniden tedvin edilmiş ve bu arada bâzı takrirler de komisyonumuzca benimsenmemiştir.

Diğer taraftan, Genel Kurulca muhtelif oturumlarda komisyonumuza iade edilmiş veya komisyonumuz tarafından geri alınmış maddeler üzerinde de hassasiyetle durularak Genel Kurulun direktiflerine uygun hal tarzları bulunmak suretiyle metinler tedvin edilmiştir.

Genel Kurulda üzerinde en çok durulan konu, Cumhuriyet Senatosundaki siyasi grupların Başkanlık Divanına ve umumiyetle teşriî faaliyetlere adedleri oranında katılmaları hususudur.

Komisyonumuz; bu konuda Anayasanın 84 ve 85 nei maddeleri hükümlerinin, gerek Başkanlık Divanının ve gerekse teşriî faaliyetleri sadece adedleri oranında siyasi parti gruplarına inhisar etmiyeceği ve siyasi parti gruplarının Senatonun tümü içindeki adedleri oranında temsilinin sağlanmasını hedef tuttuğu kanısına varmış ve bu anlayış içinde meseleyi çözmüştür.

Anayasamız, Cumhuriyet Senatosunun bünyesindeki Cumhurbaşkanlığı Kontenjanı ve Tabiî Üyeler gibi siyasi partilere mensubolmayan üyelerin de vücudunu zaruri kılmaktadır. Ayrıca, siyasi hayatımızın tabiî icapları olarak bu müstakil ve tarafsız üye miktarının daima tahavvül edeceği de komisyonumuzca bir hak olarak kabul edilmiştir.

Bünyesinin bu terekkep tarzı ile Cumhuriyet Senatosunun; temsilinin, idaresinin ve faaliyetlerinin sadece siyasi parti gruplarına hasrının kabil olmadığı sonucuna da varılmıştır.

Üniversitelerden alınan mütalâalar bu görüşümüzü teyid etmektedir.

Bu ana görüşe uygun olarak Anayasamızın teşriî faaliyette munhasıran siyasi parti gruplarına tanıdığı hakları ve yetkileri mahfuz tutmak ve bunlara şâmil olmamak kayıt ve şartı ile bağımsız üyelerin kendi aralarında gruplar teşkil edebilmelerinin ve aynı suretle bu bağımsız üyelerin Başkanlık Divanına ve teşriî faaliyetlere katılabilmelerinin Anayasaya aykırılık teşkil etmiyeceği, bilâkis onun ruhuna daha uygun düşeceği ve Cumhuriyet Senatosunun teşriî faaliyetlerinden kolaylıklar sağlayacağı sonucuna varılmıştır.

Bu görüşle İçtüzüğün 14 neü maddesinde bağımsızların gruplar teşkil edebilmeleri ve 15 nei maddesinde grup yönetici ve sözcülerinin Başkanlık Divanına bildirilmesi ve nihayet 8 nei maddesinde adedleri oranında Başkanlık Divanında temsil edilmeleri hususları tanzim olunmuştur.

Madde 8. — «Siyasi grupların oranları»

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından İçtüzüğe dâhil edilmesi istenilen ve «Siyasi grupların oranları» olarak teklifte yer alan kısım esas itibarıyla Komisyonumuzca benimsenmiş aneak, madde yeniden kaleme alınarak yine Sırrı Atalay tarafından teklif olunan ve Komisyonumuzca «Danışma Kurulu» olarak değiştirilerek metne işlenmiştir.

Cumhuriyet Senatosunda mevcut siyasi grupla temsilcilerinin Başkanlık Divanı Üyeleri ile birlikte teşkil ettikleri Danışma Kurulu toplantı yılının bitiminden önceki bir hafta içinde toplanarak Başkanlık Divanı seçimi için gerekli hazırlıkları aşağıdaki esaslar dâhilinde yapacaktır :

1. Danışma Kurulunda temsil olunan siyasi grupların Cumhuriyet Senatosundaki yüzde oranlarının tesbiti,

2. Başkanlık Divanındaki yerlerin, görev ve yetkileri bakımından; Başkan için yüzde 19, Başkanvekillerinin herbiri için yüzde 10, idareci üyelerin herbiri için yüzde 7, kâtip üyelerin herbiri için yüzde 5 olmak üzere puvan itibarı,

3. Siyasi grupların, Cumhuriyet Senatosu üye tam sayısına iştirak oranları esas olmak üzere büyüklük sırasına göre bir dağıtım cetvelinin tanzimi,

Danışma Kurulunca, Başkanlık Divanı seçimi için gerekli esaslar tesbit olunduktan sonra, Başkanlık Divanı sunuşları arasında Genel Kurulun tasviplerine sunulacaktır.

Genel Kurulda dağıtım cetveline bir itiraz vukuunda açılacak müzakerelerde, Danışma Kurulu ve siyasi gruplar adına sadece birer sözeüye onar dakikayı aşmamak üzere söz varilecektir.

Konuşmaları mütaakıp dağıtım cetveli esas olmak üzere Başkanlık Divanı seçimlerine geçilecektir.

Madde 13. — «Danışma Kurulu ve görevleri»

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından İctüzüğe dâhil edilmesi istenilen ve «Karma Başkanlık Divanı» olarak teklifte yer alan kısım, esas itibarı ile, yabancı memleketlerde teşekkül etmiş olan «Başkanlar Kurulu» müessesesidir.

Gerçekten de bu müessese, bilhassa nispi temsil esasına göre teşekkül eden yasama meclislerinde, siyasi gruplar arasındaki fikir ayrılıklarını telif edici bir kurul olarak vazife görmekte ve bu arada azınlıkta kalan grupların haklarının korunmasını sağlamaktadır.

Komisyonumuz esas itibarıyla, «Karma Başkanlık Divanı» teklifini benimsemiş ancak, bu müessenin bir Danışma Kurulu halinde teşkilini daha uygun mütalâa ederek teklif olunan bu kısmı yeniden kaleme almıştır.

Komisyonumuzca, «Danışma Kurulu» şeklinde değiştirilerek yeniden tedvin olunan bu kısımlar kurulun teşekkülü ve görevleri tesbit ve tadad olunmuştur.

Cumhuriyet Senatosunda mevcut, siyasi gruplar temsilcilerini Başkanlık Divanı üyeleri ile birlikte teşkil ettikleri Danışma Kurulu, Cumhuriyet Senatosu Başkanının, bulunmadığı zamanlarda Başkanvekillerinden birinin Başkanlığında en az ayda bir defa toplanarak - olağanüstü haller saklıdır - bu İctüzükte kendisine verilmiş olan görevleri yerine getirecektir.

Malde 16. — «Prensip kararlarında üyelerin bağımsızlığı»

Cumhuriyet Senatosunda görüşülecek kanun tasarısı ve teklifleri üzerinde siyasi partilerin Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi üyelerinden mürekkep müsterek gruplarında prensip kararları alınmasını ve bu kararların Cumhuriyet Senatosunun o siyasi partiye mensup üyeleri üzerinden bağlayıcı etkilerini önlemek üzere Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından teklif olunan madde, Genel Kurulda yapılan görüşmelerin ışığı altında değiştirilmiş ve madde sadece bu kabıl prensip kararlarının Cumhuriyet Senatosu üyelerinin oylarında bağhyamıyacağı şeklinde tadil ve tanzim olunmuştur.

Madde 40. — «Komisyonda özel görüşme»

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından İctüzüğe dâhil edilmesi istenilen ve «Komisyonda genel görüşme» olarak teklifte yer alan kısım esas itibarı ile Anayasanın 88 nci maddesinde Hükümeti murakabe hususunda yasama meclislerine tanınmış olan denetim yollarından «Genel görüşmenin» komisyonlarda da uygulanabilmesini ön görmektedir.

Modern parlömanter rejimlerde karşılaşılan «Komisyonda genel görüşme» nin Cumhuriyet Senatosunda da tesisinin, Cumhuriyet Senatosu çalışmalarını daha verimli ve daha seviyeli bir hale getireceği hakikati komisyonumuzca da benimsenmiştir. Ancak, Anayasanın yasama meclislerine bir denetim yolu olarak gösterdiği genel görüşmeye paralel olarak teklif olunan «Komisyonda genel görüşme» nin «Komisyonda özel görüşme» olarak değiştirilmesi komisyonumuzca Anayasa yönünden daha uygun mütalâa edilmiştir. Diğer taraftan teklif komisyonlarda bu nevi bir görüşmenin yapılabilmesi için bâzı şartlar taşımakta idi. Komisyonumuz bu şartları kaldırmış ve insiyatifi komisyon ve ilgili Bakana tanımıştır. Bu hale göre de, komisyonun ve

ya ilgili Bakanın istemi üzerine, komisyonun vazife sahasına giren önemli konular üzerinde özel görüşmeler yapabilecektir.

Sekizinci Bölüm

«Kamu İktisadi Teşebbüslerinin denetlenmesi»

Anayasanın 127 nci maddesi Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde denetleneceğini âmiridir.

Anayasanın 127 nci maddesinin gerekçesi; Kamu İktisadi Teşebbüslerinin iktisadi murakabesini yapmakla görevli denetim kurulunun Anayasa ile düzenlenmesine imkân görülmediği bu vazifenin yasama organına bağlı Sayıştaya veya yine bu organa bağlı bir diğer kurula veyahut yürütme içinde yer alan bir kurula verilir verilmemesi hususunun gelecekteki ihtiyaçlara göre tesbit olunabileceği fikrini savunmaktadır.

Mezkûr 127 nci maddenin 3 nci fıkrası, Temsilciler Meclisi Genel Kurulunda müzakere olunurken, verilen bir önerge ile teklif edildiği şekli, teşriî denetlemenin T. B. M. M. «adına» yapılacağı yolunda bir hüküm ifade ediyordu. Bu hüküm, Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonunca, fıkranın yeniden kaleme alınışında değiştirilmiş ve teşriî denetlemenin yasama organına bağlı bir kurul tarafından onun adına yapılması mecburiyetini müstelzim «adına» kelimesinin ref'i ile, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin, her halde, yasama organınca bizzat denetleneceği esası kabul edilmiş ve bu değişiklik Genel Kurulca da tasvibolunmuştur.

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin denetiminin, bu teşebbüsler hakkında yasama organı önünde siyasi sorumluluğu taşıyan ve merkezî en yüksek icra organı seviyesinde ve ona bağlı olarak yer alacak bir kurul tarafından yapılmasında idari ve teknik zaruretler olduğu mütalâası ile teklif olunan «Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde denetlenmesinin düzenlenmesi hakkında Kanun» Millet Meclisinden çıkmak üzeredir.

Bu kanunla, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin T. B. M. Meclisinde denetlenmesini sağlamak üzere, Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi Genel Kurulunca seçilecek üyelerden bir T. B. M. Meclisi Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonunun kurulacağı ve bu Karma Komisyonun Kanununda gösterilen esaslar dâhilinde denetim görevini yerine getireceği kabul edilmiştir.

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından İçtüzüğe dâhil edilmesi teklif olunan kısım ise yukarıda izah olunan T. B. M. M. Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu Kanununda hissedilen ve İçtüzükle doldurulması gereken boşlukları düzenleyici ve müzakere süre ve usulüne mütedair hususlardır.

Komisyonumuzca bu teklifler aynen benimsenmiş ve İçtüzüğe dercedilmiştir.

Madde 90. — «Görüşmelere başlama ve süre»

Bu madde ile, Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu raporlarının Başkanlığa tevdi ile derhal bastırılıp üyelere dağıtılacağı ve üyelere dağıtımından iki tam gün geçtikten sonra ancak gündeme alınabileceği esası vaz'edilmiştir. Genel Kurulda yapılacak görüşmelerin, Karma Komisyon raporu ve teşebbüslerin bilânço ve kâr ve zararlarını gösterir ekler üzerinde olacağı esası kabul edilmiştir.

Genel Kuruldaki görüşme süresi 15 gündür.

Madde 91. — «Görüşme usulü»

Bu madde ile, tümün üzerinde yapılan konuşmaları mütaakıp, teşebbüsün bilânçosu, kâr ve zarar hesabı üzerinde görüşme açılacağı, komisyon raporunun reddi veya iadesi hakkında önerge verildiği takdirde önerge sahibine - önerge birden fazla üye tarafından verilmiş ise önerge sahiplerinin aralarından gösterecekleri birine - ve Hükûmete onar dakikayı aşmamak üzere konuşma hakkı verileceği ve mütaakiben önergenin oya konulacağı, reddi halinde komisyon raporunun oylanacağı, dikkate alınması kabul edilen önergeler üzerinde ise müzakere açılıp tekrar oya başvurulacağı, önergenin kabulü halinde Karma Komisyon raporunun reddolunacağı esasları kabul edilmiştir.

Ondördüncü bölüm

«Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Hâkimler Kurulu»

1961 Anayasası ile kurulmuş olan Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Hâkimler Kuruluna; Anayasanın 143 ncü ve 145 nei maddesi gereğince yasama meclislerince belli miktarda üye seçilmektedir. 1962 yılında tatbikatı ile karşılaşılın bu seçim ile ilgili hususların İçtüzükle düzenlenmesi lüzumu ortaya çıkmıştır.

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından yukarıda bahsedilen seçimle ilgili hususların İçtüzüğe derci teklifi komisyonumuzca benimsenmiş ancak; ayrı ayrı olarak mütalâa edilen iki madde tevhidden kaleme alınmış ve «yeter çoğunluk sağlanamazsa» matlaplı madde komisyonumuzca kaldırılmıştır.

Madde112. — «Seçim»

Bu madde ile, adayların, hangi tarihe kadar ve ne gibi belgelerle Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına müracaat edebileceklerinin Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına en az 15 gün evvel ilân olunacağı, müracaat süresinin bitiminden itibaren iki gün içinde gerek bizzat ve gerekse de üyelere aday gösterilenlerin Anayasanın saydığı nitelikleri haiz olanlarının alfabe sırasına göre bütün niteliklerini gösterir bir aday tablosunun bastırılarak seçimden en az üç gün evvel üyelere dağıtılacağı esasları vaz'olunmuştur.

Madde 156. — «Geçici görev»

Anayasanın 78 nei maddesi, bir üyeye, Bakanlar Kuruluna altı ayı aşmamak kaydıyla geçici bir görev verilmesi halinde üyenin o görevi kabulü için kendi meclisinin bu hususta karar almasını gerekli görmüş bulunmaktadır.

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından İçtüzüğe dâhil edilmesi teklif olunan «Geçici görev» kısmının lüzumu komisyonumuzca da benimsenmiş, ancak madde metni, esasına dokunmadan yeniden tedvin olunmuştur.

Bu madde hükmüne göre, bir üyenin Bakanlar Kuruluna geçici bir görevle vazifeli kılınması halinde üyenin bu vazifeyi kabulü için Genel Kuruldan karar alınması gerekmektedir. Teklif alan üye veya teklifte bulunan Hükümet Başkanlık Divanına müracaat edecek ve Başkanlık Divanı da; bu müracaatı Divan sunuşları arasında Genel Kurulun tasviplerine sunacaktır.

Genel Kurul bu konuda görüşmesiz işari - göstergeli - oyla karar verecektir.

Madde 157. — «İlave başka bir görev kabulü»

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın teklifinde yer alan bu kısmın da keza Anayasanın 78 nei maddesi hükmüne paralel olarak İçtüzüğe derci istenilmektedir.

Anayasanın «üyelikle bağdaşmayan işler» matlaplı 78 nei maddesinde, üyelikle bağdaşmayacak işleri tesbit ve tadadetmiş ve hattâ mezkûr maddenin 4 ncü fıkrasında «Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan diğer görev ve işler kanunla gösterilir» hükmü ile de bu alanın daha da genişletilebileceği esasını vaz'etmiştir.

Komisyonumuz, teklif olunan bu maddeyi esas itibariyle benimsemiş ancak metni yeniden tedvin etmiştir.

Bu maddeye göre, Anayasanın 78 nei maddesi hükmüne ve kanunlara aykırı olarak görev kabul eden bir üyenin bu durumunun Başkanlık Divanına incelenip araştırılacağı ve sonucun Başkanlık Divanı kararı olarak Genel Kurula sunulacağı ve Genel Kurul Anayasanın 78 nei maddesi hükmüne ve kanunlara aykırı hareket edildiğine karar verirse o üyenin üyelik sıfatının düşeceği kabul olunmuştur.

Madde 158. — «Üyelikten çekilme»

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından İçtüzüğe dâhil edilmesi teklif olunan bu maddenin İçtüzüğe derci esas itibariyle komisyonumuzca da benimsenmiş ancak, teklif olunan bu madde yeter görülmemiştir.

Komisyonumuz, Başkanlık Divanınea çekilme dilekçesinin gerçeklik derecesinin tesbit edilmesini, ancak bundan sonra çekilme dilekçesinin Genel Kurulun tasvibine sunulabileceğini kabul etmiştir.

Çekilme dilekçesi, Genel Kurulun bilgisine sunulmakla kesinleşecektir.

Madde 159. — «Üyelerin tedavisi»

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından İktüzüğe dâhil edilmesi teklif olunan bu madde esas itibarıyla komisyonumuza da benimsenmiş ancak madde metni yeniden kaleme alınmıştır.

Başkanlık Divanı bu madde hükmüne göre, üyelerin gerek yurt içinde ve gerekse yurt dışında tedavileri hususunda lüzumlu her türlü tedbirleri almakla vazifeli kılınmıştır.

Komisyonumuza hazırlanan rapor ve teklif olunan madde metinleri Genel Kurulun tasviblerine sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa arz olunur.

Başkan Zonguldak <i>Akif Eyidoğan</i>	Sözcü Malatya <i>Nüvit Yetkin</i>	Kâtip Yozgat <i>Sadık Artukmaç</i>	Sakarya <i>Turhan Kapanlı</i>
Afyon Karahisar <i>Celâl T. Karasapan</i>	Manisa <i>Ferit Alpiskender</i>	Edirne Söz hakkım saklıdır <i>Tahsin Banguoğlu</i>	İzmir 14 neü maddede çekimserim, 15 neü maddede çekimserim, söz hakkım saklıdır <i>Cahit Okurur</i>
Aydın 14 neü maddeye muhalifim, 15 neü maddeye muhalifim, söz hakkım saklıdır. <i>O. Saim Sarıgöllü</i>			

Siyasi Grupların oranları

MADDE 8. — C. Senatosu Başkanı, toplantı yılının bitmesinden önceki bir hafta içinde, Danışma Kurulunu toplar.

A) Bu toplantıda :

1. Danışma Kurulunda temsil edilen bütün grupların C. Senatosu üye tamsayısındaki yüzde oranları tesbit edilir.

2. Başkanlık Divanındaki yerler, görev ve yetkileri bakımından; Başkan için yüzde 19, Başkanvekilleri için her biri için yüzde 10, İdareci Üyelerin her biri için yüzde 7, Kâtip üyelerin her biri için yüzde 5 puvan itibar olur.

3. Başkan, Başkanvekilleri, İdareci Üyeler ve Kâtip üyeler için grupların Cumhuriyet Senatosu üye tamsayısına oranlarının büyüklük sırasına göre dağıtım cetveli düzenlenir ve Genel Kurulun gündemine alınır.

B) Genel Kurulda, dağıtım cetveli üzerinde Danışma Kurulu adına bir sözcü ile gruplar adına birer sözcü, onar dakikayı aşmamak üzere, birer defa konuşurlar, Bu konuşmalardan sonra, dağıtım cetveli Genel Kurulun oyuna sunulur.

C) Genel Kurulca tasvibedilen dağıtım cetveli esas tutularak Başkanlık Divanı seçimlerine geçilir.

Danışma Kurulu ve görevleri

MADDE 13. — Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanı :

- A) Divan ve komisyonların seçimlerinden evvel oranları, adayları ve seçim gününü
- B) Grupların anlaşmalarını gerektiren önemli konuları;
- C) Lüzumlu görülen sair hususları,

Görüşülüp kararlaştırmak ve Başkanlık Divanı ile birlikte toplanmak üzere Cumhuriyet Senatosunda bulunan gruplar temsilcilerinin katılacağı bir Danışma Kurulu teşkil eder.

Bu Kurul, Cumhuriyet Senatosu Başkanının veya bulunmadığı zamanlarda Başkanvekillerinden birinin başkanlığında en az ayda bir defa ve gerektiğinde olağanüstü toplanır.

Danışma Kurulunca alınan kararlar, Divanın sunuşları arasında, Genel Kurul teklif olarak arz edilir.

Cumhuriyet Senatosu grupları

MADDE 14. — Cumhuriyet Senatosunda üyesi bulunan siyasi partiler, Cumhuriyet Senatosu çalışmaları ile ilgili faaliyetlerde bulunmak üzere, Gruplar teşkil edebilirler.

Hiçbir siyasi partiye mensubolmayan üyeler de, Anayasanın munhasıras siyasi parti gruplarına tanıdığı haklara sahibolmamak şartıyla, kendi aralarında gruplar teşkil edebilirler.

Gruplar on üyeden az olamaz.

Hususi, mahallî veya meslekî menfaatleri savunmaya mâtuf gruplar teşkil edilemez.

Grupların organları

MADDE 15. — Siyasi partilerin grupları, her toplantı yılının başından itibaren bir hafta içinde kendi yönetim kurulu üyeleriyle Başkanlarının ve Başkanvekillerinin ad ve soyadlarını Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına yazı ile bildirirler Bu görevlerde boşalmalar halinde, bir hafta içinde yenileri seçilerek değişiklik Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına derhal bildirilir.

Siyasi partilere mensubolmayanların teşkil ettikleri gruplar da aralarında görev taksimi yaparlarsa yukardaki fıkralar hükümlerine uyarlar.

Prensip kararlarında üyelerin bağımsızlığı

MADDE 16. — Cumhuriyet Senatosunda görüşülerek kanun tasarı veya teklifleri için siyasi partilerin Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi müşterek gruplarında alınan prensip kararları, o siyasi partinin Cumhuriyet Senatosu grubu üyelerini bağlayamaz.

Komisyonlarda özel görüşme

MADDE 40. — Komisyonların vazife sahalarına giren önemlî konular üzerinde, komisyonun veya ilgili Bakanın istemi üzerine özel görüşme yapılabilir.

Özel görüşme yapılacağı gün, Bakanla komisyon başkanı tarafından birlikte kararlaştırılır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin denetlenmesi

Görüşmelere başlama ve süre

MADDE 90. — Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyon raporları Başkanlığa tevdi edildikten sonra basılıp üyelere dağıtılır, Dağıtımdan iki tam gün geçtikten sonra Genel Kurulda gö-

rüşmelere başlanır. Görüşmeler Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyon raporları ve bu teşebbüslerin blâncoları ile kâr ve zarar hesaplarını gösterir ekler üzerinde yapılır.

Görüşme süresi onbeş gündür.

Görüşme usulü

MADDE 91. — Tümü üzerindeki görüşmelerden sonra, her Kamu İktisadi Teşebbüsünün bilânçosu ile kâr ve zarar hesabı üzerinde görüşme açılır. Komisyon raporunun onanmamasını veya geri çevrilmesini isteyen önerge veya önergeler verilmişse değişik önergelerden her birinin sahiplerinden birine, Hükümet ve komisyona onar dakikalık konuşma hakkı verilir; önergeler oya konur. Önergeler kabul edilmezse, Karma Komisyon raporu oylanır, dikkate alınması kabul edilen önergeler üzerinde yukardaki usule göre yeniden görüşme açılır; neticede tekrar oya başvurulur. Önerge kabul edilirse, Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyon raporu reddedilmiş sayılır.

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Hâkimler Kurulu

Seçim

MADDE 112. — Anayasa Mahkemesinin veya Yüksek Hâkimler Kurulunun Cumhuriyet Senatosu kontenjanında açılacak üyelikler için hangi tarihe kadar müracaat edileceği ve ne gibi belgeler verileceği Cumhuriyet Senatosu Başkanlığınca en az onbeş gün önce ilân edilir.

Başkanlık Divanı, tesbit edilen müracaat süresi bitiminden itibaren iki gün içinde, müracaat edenler veya Cumhuriyet Senatosu üyeleri tarafından aday gösterilenler arasından Anayasanın saydığı nitelikleri haiz olanların soyadı alfabe sırasına göre adlarını soyadlarını ve bütün niteliklerini gösterir aday tablosunu tanzim ve seçim gününü tesbit eder.

Aday tablosu, bastırılarak, seçimden en az üç gün evvel üyelere dağıtılır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Daimi ve geçici görev, üyelikten çekilme, tedavi

Geçici görev

MADDE 156. — Anayasanın 78 nci maddesi gereğince belli bir konuda altı ayı aşmamak üzere Bakanlar Kurulunca kendisine geçici bir görev verilen üyenin görevi kabulü, Cumhuriyet Senatosunun kararına bağlıdır.

Başkanlık Divanı, görev teklifi alan üyenin Başkanlığa müracaatı yahut Hükümetin bildirisi üzerine, durumu; Başkanlık Divanı sunuşları arasında Genel Kurula bildirir.

Genel Kurul, bu konuda, görüşmesiz işari oyla karar verir.

İlâve başka bir görev kabulü

MADDE 157. — Anayasanın 78 nci maddesinde ve kanunlarda Cumhuriyet Senatosu üyeliği ile bağdaşamayacağı belirtilen her hangi bir hizmeti veya görevi kabul ettiği bildirilen üyelerin durumu Başkanlık Divanınca incelenir ve araştırılır. Netiue, Başkanlık Divanı kararı olarak Genel Kurula sunulur.

Genel Kurul Anayasanın 78 nci maddesine aykırı hareket edildiğine karar verirse, üyelik sıfatı düşer.

Üyelikten çekilme

MADDE 158. — Cumhuriyet Senatosundan ayrılmak istiyen üyenin çekilme dilekçesi, Başkanlık Divanınca çekilmenin isteminin gerçekliği tesbit edildikten sonra, Genel Kurula arz edilir. Genel Kurulun ıttılay tarihinde çekilme kesinleşir.

Üyelerin tedavisi

MADDE 159. — Başkanlık Divanı, Cumhuriyet Senatonu üyelerinin yurt dışında ve içinde tedavileri için gerekli ve lüzumlu tedbirleri alır.
